

den sig ikke umiddelbart anvende, selvom kildeudvalget nok kunde give en nyttig vejledning ved tilrettelæggelsen af øvelser. Det, som først og fremmest gør bogen overmåde anvendelig også udenfor den angelsachsiske verden, er Michael Roberts indledninger til hvert kildekompleks, kompakte småstykker, som ikke blot røber forfatterens fortrolighed med svensk historie, men som tillige har fået karakter af fortættede og præcise analyser af problematiken i Sveriges stormagtstid.

E. LADEWIG PETERSEN

ANNA CHRISTINA MEURLING: Svensk domstolsförvaltning i Livland 1634–1700. *Bibliotheca historica Lundensis* XIX. Lund, C. W. K. Gleerup, 1967. 312 s. 30 sv. kr.

Den svenske historiske forskning interesserer sig stadig i temmelig høj grad for landets forlængst tabte provinser på den anden side af Østersøen, og der udkommer med jævne mellemrum vægtige bidrag til belysning af den svenske periode i disse provinser historie. Den vanskelige adgang til arkivmaterialet i de gamle svenske Østersøprovinser har ikke kunnet bremse denne interesse.

Den svenske forvaltnings organisation i Østersøprovinserne har navnlig betydning derved, at det var et pionerarbejde, og de erfaringer, den svenske regering høstede i Livland, blev senere anvendt på andre erobrede områder, således også i de skånske provinser. Den svenske forvaltnings historie i Livland fra erobringen til 1634 er allerede behandlet af Ragnar Liljedahl. Anna Christina Meurling begrænser sig i sin disputats til retsvæsenet og undersøger først og fremmest, om det blev funktionsdygtigt, og i hvor høj grad det lykkedes svenskerne at opnå kontrol over det. I denne forbindelse kommer hun også ind på den betrængte økonomiske situation, som virkede hæmmende på domstolens virke, og den modstand, de svenske myndigheder mødte fra de lokale magtfaktorer – ridderskabet og borgerskabet i Livland. Det er lykkedes hende at give et ganske godt billede af de spegede forhold, som de svenske embedsmænd ikke altid mestrede – det var ikke så ligetil at følge den medbragte instruks, der måtte også i udstrakt grad tages hensyn til landets særegne forhold og forudsætninger. Der var mange kompetencestridigheder, også mellem de svenske myndigheder indbyrdes. Hovretten i Dorpat havde svært ved at sætte sin autoritet igennem overfor de eksisterende landsretter, som var domineret af lokale adelsmænd. Det livlandske ridderskab forsøgte hele tiden at bevare og styrke sin indflydelse i hovretten, navnlig ved besættelsen af assessorstillinger. Samtidig kæmpede retten med store økonomiske vanskeligheder, og personalet fik kun sjældent sin fulde løn. Udgifterne skulle dækkes gennem provinsens egne indkomster, og disse flød trægt. Resultatet var, at flere embedsmænd havde løn-tilgodehavender fra flere år. Først henimod periodens slutning blev disse forhold nogenlunde reguleret.

Efter afslutningen af den skånske krig begyndte et systematisk forsvenskingsarbejde, som førte til, at halvdelen af hovretsassessorerne var svenske i midten af 1690'erne. Derved var der også tilvejebragt de fornødne forudsætninger for indførelse af svensk lov i Livland. Ved landsretterne blev dommerne nu taget

blandt livlændere, der var blevet adlet af den svenske konge, men her dømtes stadig efter livlandsk ret, med betydelig hårdere straffe end man var vant til i Sverige. Det var dog meningen, at hele retsvæsenet skulle omdannes efter svensk mønster. Til uddannelse af egnede embedsmænd, der kunne bruges ved forsvenskningens gennemførelse, tjente universitetet i Dorpat. Men den store nordiske krig forpurrede alle videre planer. Det må også tages i betragtning, at ridderskabet stillede sig afvisende overfor alle forsøg i den retning, og selv om det gennem reduktionen lykkedes at svække denne modstand økonomisk, var det alligevel en psykologisk faktor, som man måtte tage hensyn til.

Forf. behersker sit stof og evner at samle og fremlægge det ofte spredte, meget forskelligartede materiale på en overskuelig måde. Hun synes at være fortrolig med de fleste specielle livlandske forhold, men der forekommer dog enkelte usikre fortolkninger. Således har forf. tilsyneladende ikke altid haft øje for, at man ved »Livland« forstod på den ene side den forvaltningsmæssige enhed – guvernementet Livland, og på den anden side hele det område ved Østersøen, de tyske ordensriddere med udgangspunkt i Riga i sin tid havde erobret, altså også Estland, Øsel (og Kurland), det såkaldte Gammel-Livland. Selv om det gik i opløsning ved ordenstatens fald, eksisterede begrebet fortsat. Studenter fra dette område plejede at kalde sig livlændere, hvad enten de kom fra Reval, Narva, Arensburg, Riga eller Dorpat, især når de studerede ved udenlandske universiteter. Navnlig var Estland ikke et særlig kendt begreb i udlandet. Dette har måske også smittet af på det lokale plan, og det har vel således spillet en rolle ved hovrettens påstand om sin centrale placering og ved andre overvejelser af forvaltningsmæssig art, selv om ridderskabet i Estland, der jo længe før Livland havde givet sig frivilligt ind under Sverige, bestemt hævdede provinsens særstilling.

For danske læsere kan bogen tjene som et udmærket sammenligningsgrundlag for de tilsvarende skånske forhold. Det er nytteløst at spekulere over, om også Østersøprovinserne med tiden var blevet en slags Skåne, men man kan kun fastslå, at de til tider temmelig bitre erfaringer ud fra et svensk synspunkt bar udmærket frugt i de gamle danske landsdele.

VELLO HELK

HEINER HAAN: *Der Regensburger Kurfürstentag von 1636/37. Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der neueren Geschichte* c. V., Band 3. Münster, Verlag Aschendorff, 1967. xix + 304 s. 54 DM.

Med denne series tredje bind føjes endnu et væsentligt bidrag til de sidste års udforskning af den senere del af trediveårskrigen historie. Året 1635 er i tysk historieskrivning med rette blevet betragtet som afslutningen på den tyske krig og dermed som et vendepunkt, der med Frankrigs krigsindtræden gav krigen en europæisk karakter. Af den grund er perioden 1635–1648 fortrinsvis blevet studeret enten ud fra en bredere, europæisk synsvinkel eller med udgangspunkt i de enkelte territoriers historie. Den rigspolitiske udvikling, herunder den kejserlige politik, i perioden fra Pragerfreden frem til fredsforhandlingernes begyndelse i 1643 har derimod været et meget lidt udforsket område. Ganske vist har Fritz